

פרי ביכורים

חידושי הלכה והגות משולחנו של מורינו הגאון רבי יצחק מאיר הגר שליט"א

רב ומו"צ דקהילת חניכי הישיבות רמת בית שמש ב'

יו"ל ע"י מכון תורה ברמה רמב"ש ב' הערות ושאלות pribicurim100@gmail.com

ל.ה.ו- פרשת וילך - ערב יום הכיפורים - תשפ"ו

נקודות בעניני יום הכיפורים

בגמ' במס' מגילה לב. איתא , תנו רבנן: משה תיקן להם לישראל שיהו שואלין ודורשין בענינו של יום, הלכות פסח בפסח, הלכות עצרת בעצרת, הלכות חג בחג. וכ' המהרש"א שם, והא דנקט בברייתא שלש רגלים פסח ועצרת וחג ולא נקט נמי ר"ה ויוה"כ דכתיבי ג"כ בזו הפרשה י"ל דלא תיקן משה בשאר מצות משום דלא אתיין מזמן לזמן וה"נ ר"ה ויוה"כ לא מקרו מזמן לזמן דיש לאדם ליתן לבו לתשובה בכל השנה כמו בר"ה ויוה"כ.

ומרן החתם סופר בשיר מעון הקשה, מעולם תמהתי מדוע אומרים את הוידוי בנעימה והרי היה עליו להתודות על החטאים בשברון רוח ובכי. וי"ל שהתשובה היא מ"ע שיתודה ויקבל על עצמו שלא לחטוא עוד כמו שכ' והתוודו ויש לקיים מצוה זו בשמחה. עכ"ד.

להראות לכולם נוי של ספר תורה

במס' יומא דף ע. איתא, שבזמן שבית המקדש היה קיים כל אחד הביא ספר תורה מביתו ביוה"כ על מנת להראות את נוי לרבים, וכפירוש רש"י שם, להראות נוי של ספר תורה ותפארת בעליה שטרח להתנאות במצוה שנאמר זה קלי ואנוהו וכו' ומערב יום הכיפורים היו מביאים אותו שם. עכ"ל. ובס' חידושים וביאורים כ' שלהראות נוי זה הוא רק בספר תורה אך בשאר מצוות אדרבה יש להצניע והצנע לכת עדיף. אמנם יש להעיר על זה מדאיתא גבי ביכורים במס' ביכורים ג, ט שהיו

מעטריץ אותם ומראין אותם לכ"א, וכדתיב זה קלי אנוהו, אמנם יתכן לומר, דואנוהו דשאר כל מצוות, הוּו רק כלפי קיום עצם המצוה, ולא כלפי חוץ, ומ"מ בביכורים שאני, והטעם הוא דכדי לזרז את ישראל להביא ביכוריהם למקדש עשו כן.

ויתכן להוסיף על זה שלכן דוקא ביום הכיפורים מראים ומגלים את נויה של הס"ת, משום שביוה"כ אנו מיתדמים למלאכים ומבטלים את ישותינו כלפי השי"ת, ומראים אנו בזה דרך הספר תורה שרק בו בס"ת אנו מתפארים ולא בשום דבר זולתו, ועוד דביום הכיפורים שבו ניתנו לוחות שניות, על ידי התורה אנו מראים כי רק על ידי התורה זוכים אנו למחילה סליחה וכפרה. והגאון בתורה הרי היא מותרת כמו"ש ביהושפט ויגבה ליבו בדרכי ה'.

ובס' חסידים או' ער"ה כ' על הפסוק "כבד את ה' מהונך" ומרחיב שם בחובת הענין לפאר את הספר תורה והארון קדש לעין כל ואין בזה שום חשש. והדברים גם מפורשים בזה"ק פר' נשא דף קלד.

ובתשו' בצל החכמה¹ ראיתי שדן בענין איסור לא תחמוד בחפצי מצוה, ומוכיח שם שבחפצי מצוה יש איסור לא תחמוד, אך בספר תורה אין איסור זה. ויתכן אף להוכיח זאת מגמ' דידן, דמראה לחבריו את נוי הספר, ולא חוששים שיחמוד ויעבור על לא תחמוד, כי אין בזה איסור זה.

יסוד כפרת יום הכיפורים

בפרק א מהלכות תשובה הלכה ד, כ' הרמב"ם וז"ל, אף על פי שהתשובה מכפרת על הכל ועצמו של יום הכיפורים מכפר וכו'.

ובלשונו של הרמב"ם יש לדקדק, מדוע כ' שהתשובה מכפרת על הכל ואילו בעצמו של יום הכיפורים לא כ' שמכפרת על הכל. והרי אעפ"י שיום הכיפורים לא מכפר על הכל כמבואר בהמשך דברי הרמב"ם בענין ארבעה חילוקי כפרה אך גם התשובה לא מכפרת על הכל ממש כמבואר שם.

ולעיל בהלכה ג' כ' שעיצומו של יום הכיפורים מכפר, וכמבואר שם בנו"כ. ועצם דין זה שמקורו בגמ' יומא דף פה: צריך ביאור מהי כוונת הגמ' דעיצומו של יום מכפר מהי מהותו של יום הכיפורים ומהי פעולתו, ובמה מועיל יום הכיפורים יותר מאשר עשיית תשובה מעליא והרי תשובה מועלת

בכל עת, אמנם לקמן בפ"ב ה"ו כתב לחלק בין יחיד לציבור בענין התשובה, מ"מ משמע שפעולת יום הכיפורים היא מיוחדת המועילה לתשובת היחיד גם כן, ויל"ע מהי.

והנה בריש הלכות תשובה כ' הרמב"ם, מצות עשה אחת והיא שישב החוטא מחטאו לפני ה' ויתודה וכו'. ובהלכה א' כ' וז"ל, כל המצוות שבתורה בין עשה ובין ל"ת אם עבר אדם על אחת מהם בין בזדון ובין בשגגה כשיעשה תשובה וישב מחטאו חייב להתודות לפני הא-ל ברוך הוא וכו' וידידי זה מצוות עשה וכו'. ע"כ. הרי שמבואר בדבריו דלא כמו שכ' בריש מנין המצוות, דבמנין המצוות משמע שהמצוה היא שישב החוטא מחטאו, אך בהלכה משמע שהמצוה היא, שאם רוצה לשוב שיתודה, הרי שעיקר המצוה היא וידוי ולא שהידידי הוא היכי תמצי לקיים מצות תשובה. ובפ"ב ה"ז כ' וז"ל, יום הכיפורים הוא זמן תשובה לכל ליחיד ולרבים והוא קץ מחילה וסליחה לישראל, לפיכך חייבין הכל לעשות תשובה ולהתודות ביום הכיפורים וכו'. ע"כ. הרי שכאן מבואר שיש מצוה לשוב בתשובה ביום הכיפורים.

והנראה לבאר בזה, שהנה בכל חטא יש ב' חלקים. א' עצם החטא והפגם הנעשה על ידו, ב' הזלזול והיפך עשיית רצון ה' והריחוק הנגזר מזה.

עזיבת החטא ותיקון הפגם יכול להיעשות בכל ימי השנה ואינו שייך ליום הכיפורים דוקא, אך תיקון הזלזול וקירבת ה' הנגזר מכך זה נעשה ביום הכיפורים. והיינו, שחייב תשובה הוא רק ביום הכיפורים כי רק אז אפשר לקיים את התשובה בשלימות עם כל חלקיה, אבל את חלק עזיבת החטא אפשר לעשות בכל ימי השנה אך חיוב על כך מצד מצוות תשובה אין רק מצד עצם שיש איסורים בכלל, רק שהמצוה היא שאם רוצה לעזוב את החטא יעשה זאת על ידי וידוי. ובזה מיושב מה שהקשינו ממנין המצוה למה שכ' בהלכה, כיון שמנין המצוה הוא בכלל כולל מצות יום הכיפורים, אך בהלכה מפרט והולך וכנ"ל.

וזוהי כוונת אמרם עיצומו של יום מכפר, וכן קץ מחילה וסליחה לישראל, דהיינו שהוא יום המסוגל להפוך מרחוק לה' לקרוב אליו, כדכתיב דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב, ומשום שאז הוא הזמן המסוגל לקירבת ה' ולשלימות התשובה לכן זהו היום בו חוייבנו לשוב ולנצל זמן זה להגיע לשלימות התשובה שהיא קירבת ה' בשלימות, כי כל ימות השנה מסוגל לתשובה אך יום הכיפורים הוא קץ דהיינו שלימות התשובה, כי כל השנה יש רק את התשובה של עזיבת החטא אך ביום הכיפורים הוא קץ ושלימות התשובה על ידי שמגיעים לשלימותה בקירבת ה'.

ובזה מיושב לשון הרמב"ם שכ' שהתשובה מכפרת על הכל ועיצומו של יום הכיפור מכפר. כי התשובה מטרתה לכפר על הכל דהיינו על כל החטאים, אך יום הכיפורים לבר ממצות התשובה המכפרת על החטאים הרי שעיצומו של יום מטהר את הריחוק מה' ומקרב אותנו אליו, ולכן גם לא כ' הרמב"ם דיום הכיפורים מכפר על הכל כי אין ביום הכיפורים כפרה על החטאים אלא שעבודת היום מתקנת את הריחוק מהשי"ת והזלזול שנעשה נגד רצון ה' ומקרבת אליו. והבן.

ימים יוצרו ולו אחד בהם

בתנ"ך פ"א האריך על הנאמר בפסוק ימים יוצרו ולו אחד בהם דקאי על יום הכיפורים שנבחר להיות יומי של הקב"ה.

ובביאור הענין, נראה דהנה רבים הקשו על מה שאומרים בעל חטא ביצר הרע והא כל החטאים יסודם ביצר הרע, כמו כן, מה שאומרים בועל חטא כל מיני חטאים קשים ומרים שלאדם אין להם שום שייכות לפעמים, ותיקנו לכל ישראל לומר הכל ללא שום הבדל, וצ"ע.

והנראה בזה, דהלא כל פעולות האדם ומעשיו נגזרים מכח הציור שמצייר לעצמו בחיים אם לטוב או להיפך, אם מצייר הרע כרע או הטוב לטוב או שמהפך היוצרות, וזהו היצר הרע שמצייר את הרע לטוב, ולפעמים אפילו שלא חטאנו למשל בגילוי עריות אבל לא מאסנו ברע בציור אמיתי ובזה היתה לנו נגיעה קלה בחטא זה, וזהו חטא ביצר הרע וכן בציור עבירות חמורות בנפשינו באופן לא מספיק לרע, ועל זה צריכים וידוי והרחקת הרע והתיעוב מנפשינו.

והנה, ימים יוצרו, כל הימים והמעשים שבהם נגזרים מיצירה וציור לפי איך שאנו מציירים אותם בנפשינו, ולו אחד בהם, היינו שהיום שבו נוכל לקבוע את ציור כל השנה שנשתוקק בה רק לרצונו הוא יום הכיפורים, בו יסוד הציור לטוב בו נדמינו כמלאכים, אפי' שמעלת האדם בהיותו הולך, אך העמידה ביום זה מציירת את ההליכה של כל השנה לכיוון הטוב, וזהו כי יום זה הוא של ממו"ה הקב"ה והוא מקבע בנו את הציור הטוב לטוב כל הימים, ולכאורה זהו הפשט שבת שבתון שהיא השבת של כל שבתות השנה שלפי היו"כ כך כל שבתות השנה וממילא הכל הולך אחרי צורת השבת כידוע.

וידוי מעומד

נפסק בשלחן ערוך סי' תרז סעיף ג, צריך להתוודות מעומד, וכ' המג"א סק"ד בשם השל"ה, וישחה כמו במודים. ובמחצית השקל ביאר זאת, היות והחטא הוא בא מהנחש והכריעה במודים היא כחויא ומי שאינו כורע במודים נעשה נחש כדאי' במס' ב"ק טז. על כן בזמן הוידוי יש לכרוע כנחש. וחשבתי לבאר השל"ה לפי המבואר בליקוטי מוהר"ן סי' ד, דעל ידי שמתוודה על עוונותיו בפני ת"ח מוציא את העוונות החקוקים על עצמותיו, וכריעת חוט השדרה היא להכריע את כל העצמות שבהם חקוקים העוונות בזמן הוידוי.

ובתוספת ביאור נראה, דהא יסוד חטא ופגם האדם היה האכילה מעץ הדעת שבא על ידי חוה שנבראה מעצם האדם כי היתה עצם מעצמיו כמאמר הכתוב, הרי שסטייתו הראשונה של האדם

מרצון בוראו נבעה מהעצם שלו, ולכן שאר הפגמים נמשכו כך מהעצם, והכריעה במודים באה ציווי לאדם שיכניע עצמו לבוראו בהודאה וכך יכפר על רצונו להיות כאלוקים, והכל ביסוד העצם.

והנה בפרשת וילך מצאנו ב' פסוקים דומים,

א', ויהי ככלות משה לכתוב את דברי התורה הזאת על ספר עד תומם.

ב' וידבר משה באזני כל קהל ישראל את דברי השירה הזאת עד תומם.

בשתייהם סיים עם המילים "עד תומם"

ונראה שבזה רואים את כוחו העצום של משה, שמסר את נפשו לקרב בין עם ישראל לבורא ועשה הן בכתיבת התורה לדורות הבאים והן במסירה לדורו עד תומם, את כל מיצוי כוחותיו ללא שנח ושקט למען תשאר מסורת התורה לכל הדורות הבאים ושח"ו לא יהיה עמלו במסירת התורה וקירוב בני ישראל לאבינו שבשמים לבטלה, ומסר ופעל הכל עד תומם, בכל שלימות כוחותיו האפשרי עד תומם, ובזכותו זו נשארנו נאמנים לה' ולתורתו, וזה מחייב גם אותנו לעשות זאת בשלימות הנרצית עד תומם. כן נזכה הלאה עד ביאת גואל צדק במהרה.